

Imatges

Postals de Manresa. Imatges per a la història

8. Cultura i excursionisme (Ed. “El Pla de Bages”)

Joan Vila-Masana i Portabella

Els primers anys del segle XX la política manresana estava configurada al voltant de quatre nuclis ben diferenciats. Un nucli tradicionalista que s'articulava a través de dues línies, una la dels “*integrists*” amb cert seguiment a Manresa i una altre línia catòlica que tenia com a referència les tendències dinàstiques al voltant de figures locals políticament significatives com Pere Arderiu i Brugués, Magí Gallifa i Gomis, Josep Oms i Rovís, etc. El nucli liberal sagastí s'articulava al voltant de Francesc Toda i Tortosa i Lluís Argemí i tenia dificultats per una consolidació estable. El tercer nucli estava basat amb el carlisme que es debatia entre l'opció “*integrista*” i la “*possibilista*” després dels últims revessos bel·licistes del darrer terç de segle XIX i en la tradició republicana que tenia seriosament compromesa la seva continuïtat com a força política degut a les dissensions entre “*possibilistes*” i “*federalistes*” amb uns grups poc nombrosos. El darrer nucli era el catalanisme conservador, que era una força social i política que emergia en aquests darrers anys del segle XIX i que paral·lelament s'anà convertint en un moviment cultural.

Aquest darrer moviment arrenca amb la figura de Valentí Almirall i Llozer¹ i es consolida el març de 1892 amb la redacció de les “Bases de Manresa”. L'expressió política d'a-

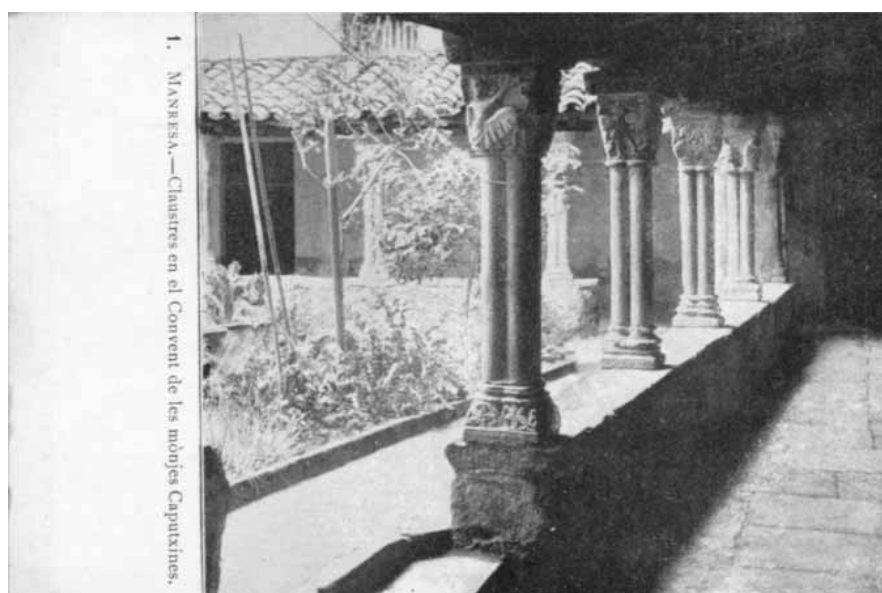

Figura 1. Postal número 1 de la sèrie que el diari “El Pla de Bages” va editar l'any 1905 per dedicar-la a la fundació del Centre Excursionista de la Comarca de Bages. La sèrie mostrava monuments religiosos de la història de Catalunya i situats tan a Manresa com a la comarca, relacionant sempre l'excursionisme i la cultura mitjançant la fotografia com a instrument per l'enregistrament de les imatges que van configurar la història del país. La vista ens mostra el claustre del convent de les monges caputxines del carrer Talamanca de Manresa, construït amb els capitells provinents del monestir de Valldaura.

quest moviment s'articula mitjançant la creació de la “Lliga regionalista” on coincideixen el catolicisme del bisbe Torras i Bages i les doctrines del catalanisme polític. A Manresa la Lliga es funda l'any 1890 de la mà del metge Oleguer Miró i Borràs i d'en Lluís Espinalt i Padró. Per primera vegada un representant d'aquesta formació política és elegit diputat a Corts l'any 1899, amb la figura de

Leonci Soler i March. Aquest fet trenca l'alternança entre conservadors i liberals que durant tants anys havia regit la política de la ciutat i de molts indrets del país.

Aquell mateix any a l'Ajuntament, va ser un any de molt trasbals polític, s'anomenen fins a tres alcaldes. Primer s'anomena un representant del partit fusionista, en Josep Bosch i Carreras, després un representant re-

publicà, en Miquel Oms i Viñas, i finalment pren possessió, el 26 de juliol de 1899, n'Ignasi de L. Soler i Batlles. Era el representant de la Lliga Regionalista. Va aconseguir una estabilitat durant quasi bé dos anys, fins que el 1 de novembre de 1901 es rellevat pel fusionista Josep Bosch i, al seu torn, pels republicans Miquel Oms i Maurici Fius i Palà. Aquest darrer és substituït l'1 de gener de 1904 per l'integrista Pere Armengou i Manso que restà alcalde fins que el 8 de febrer de 1909 es nomena novament un representant de la Lliga, en Sants Yellestich i Ferrer.

Tot això demostra que la Lliga Regionalista era una força política que disposava d'un nucli de persones de la ciutat ben organitzades. Aquestes persones eren, a més, ben considerades, amb un bon bagatge cultural i ben preparades per ocupar qualsevol responsabilitat en la política d'aquells anys. A més de dedicar-se a la política exercien de ciutadans dintre del moviment cultural i eren el motor de moltes de les iniciatives culturals de Manresa. Aquest catalanisme polític no s'acabava amb l'exercici de la política com a eina de poder, si no que buscava la transformació del país des del posicionament de la coneixença del territori i de la descoberta de la realitat

Figura 2. Revers de la postal editada pel diari "El Pla de Bages" l'any 1905. En aquest revers l'espai està íntegrament destinat a les dades del destinatari. Va ser la darrera sèrie de postals de Manresa editada abans de l'entrada en vigor de la recomanació de la Unió Postal Universal que a Espanya va entrar en vigor el gener de 1906. En aquesta recomanació el revers de les postals era dedicat a mitges entre el text epistolar i les dades del destinatari, tal com les coneixem actualment.

catalana, de la seva història, de les seves tradicions i de tot el que representava la cultura de la tradició del país amb un arrelament catòlic. Aquest posicionament que s'hauria pogut quedar en un moviment basat únicament amb la tradició i la nostàlgia de la història, va saber lligar aquesta tradició amb els nous avenços tècnics i amb l'obertura del país a l'exterior.

Aquesta visió del país era inseparable de la nova estètica del modernisme i de la recerca de les novetats tecnològiques i industrials que permetessin el més gran nivell econòmic de la societat que estava sortint dels anys de penúria econòmica produïda per la pèrdua de les colònies i per la plaga de la fil·loxera. El fet de l'obertura cap a fora de la ciutat i de la recerca de nous mercats pels productes fabricats a Manresa va fer que la ciutat anés augmentant la seva capacitat comercial i aquesta esdevingués un dels motors més importants de l'economia manresana d'aquells inicis de segle.

Aquest sector de la ciutadania manresana estava darrera d'una gran part dels fets culturals més importants que es van produir a Manresa durant aquells anys i de la fundació de societats culturals que encara avui perduren. Així el 6 d'octubre de 1901 es funda l'Orfeó Manresà com a conseqüència de la reunió que el 12 de setembre tingueren al local de la Lliga Regionalista, a la plaça Major número 2, el mestre Estanislau Casas amb en Josep Noguera, el seu president.

La Lliga també es va dotar d'un òrgan d'expressió que era un diari amb la denominació de "El Pla de

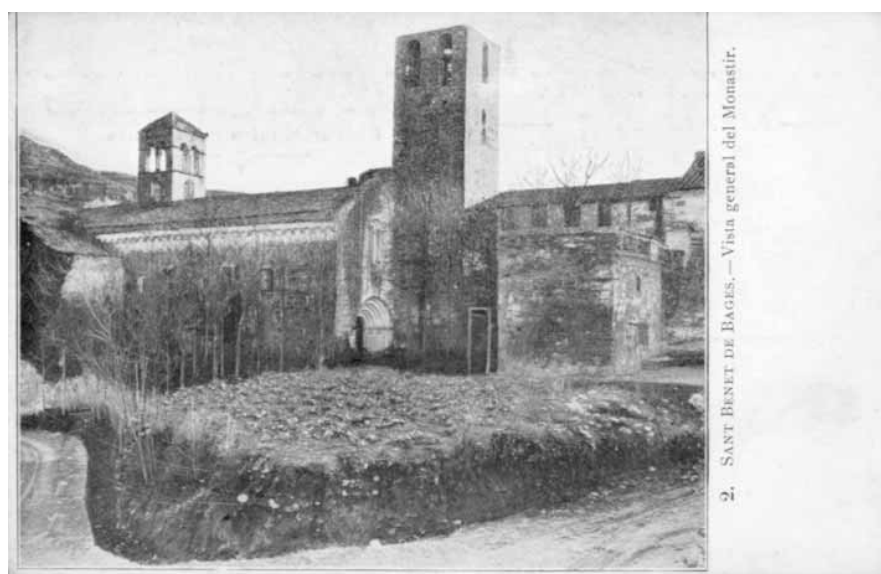
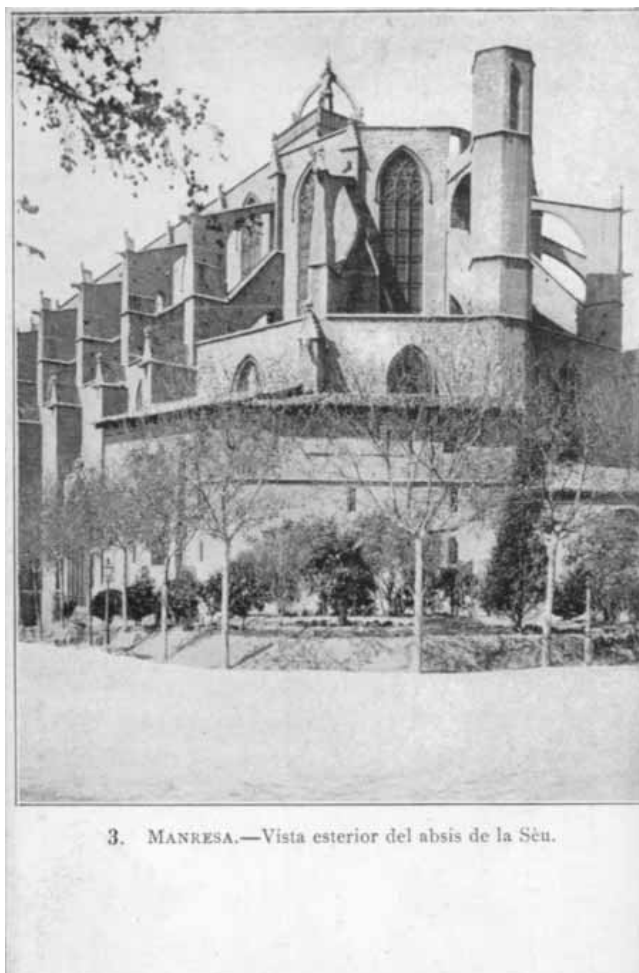

Figura 3. Postal de la vista de la façana de ponent del monestir de Sant Benet de Bages. Aquest monument va ser l'escollit com a representatiu de la comarca per dos motius. Un per ser el més emblemàtic de la història religiosa de la comarca i també perquè va ser allí on es va celebrar el dia 23 d'abril de 1905 el primer acte públic del Centre Excursionista de la Comarca de Bages després de la seva fundació.

3. MANRESA.—Vista exterior del absis de la Seu.

Figura 4. Vista des de ponent de l'absis de la Basílica de la Seu on es pot observar el cargol de Sant Pere i l'antiga sagristia que es trobava adossada a l'absis. Aquests edificis van ser destruïts durant la guerra civil espanyola (1936-1939).

5. MANRESA.—Creu de la Culla.

Figura 5. Postal número 5 de la sèrie amb una vista del mas de la Culla i de la creu de terme de Santa Clara o de la Culla, que datava de 1413 i que va caure partida en dos trossos el 3 de maig de 1906. Aquesta creu va ser dipositada al Museu de la Cova sent substituïda per una altra el dia 2 d'agost de 1925. Cal remarcar la imatge del capellà vestit amb els hàbits propis de la clerecia d'aquells anys.

Bages" que va parèixer per primera vegada el 12 de març de 1904 i era el continuador del "Setmanari Català"² i del diari la "Veritat"³. El nou diari s'imprimia al taller d'impremta del mateix diari amb la denominació d'Impremta "El Pla de Bages" al carrer Arbonés, número 15.

Membres actius de la Lliga Regionalista també van ser els iniciadors i organitzadors del Concurs Regional de Fotografia entre els que cal destacar en Climent Vidal i Pons, Francesc Abadal i Soldevila, Domènec Farreras i Serrahima, i Avel·lí Fornells i Balaguer. Tots ells estaven relacionats amb el món de la fotografia. Aquest concurs es va celebrar dintre dels actes de la Festa Major d'estiu de l'any 1905. L'organització d'aquest concurs s'havia iniciat quasi bé

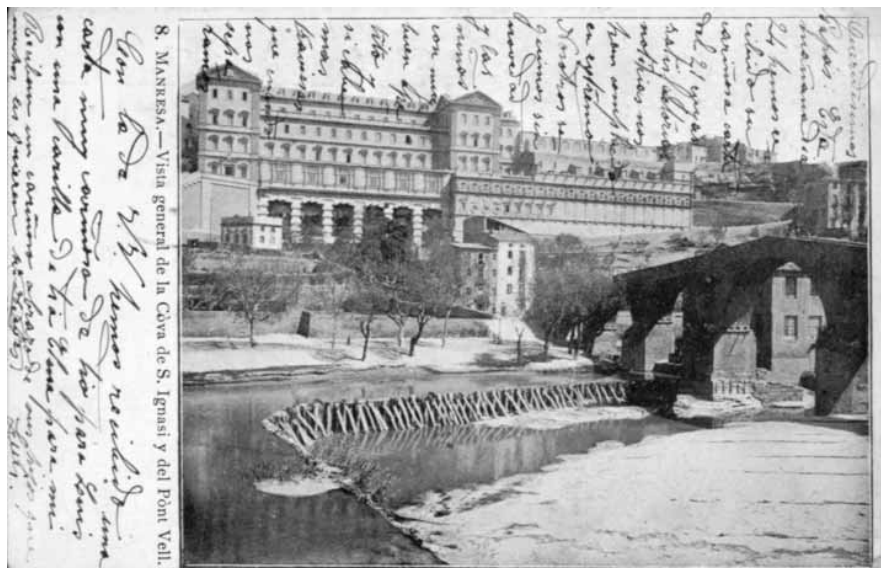
un any abans. Els organitzadors ressaltaven la fotografia com a eina per conèixer i estudiar el país, els seus monuments, els seus costums, les seves tradicions populars i tot el que es podés referir amb el fet del catalanisme, el "fer país". Aquesta afeció per la fotografia es feia inseparable de l'excursionisme com a mitjà per a conèixer el país on vivien i recollir-ne el testimoni gràfic. L'excursionisme d'aquells anys no era per sortir a contemplar la natura, si no que era per fer cultura coneixent la història de les viles, pobles i ciutats que formaven Catalunya.

Tot aquest sentiment i ideologia va acabar amb la fundació el 22 de gener de 1905 del Centre Excursionista de la Comarca de Bages al castell de Balsareny. Però la fundació oficial

va tenir lloc al local de la Lliga Regionalista a la plaça Major el dia 9 d'abril nomenant-se com a primer president el farmacèutic Josep Esteve i Seguí. El Centre va tenir el seu primer local en unes estances del propi local social de la Lliga. Dies després, els 23 i 24 d'abril, es va celebrar al monestir de Sant Benet de Bages el primer acte públic de la nova entitat on hi van assistir un miler de persones. El fet de fer-ho a Sant Benet de Bages era per donar rellevància als edificis històrics que havien format part indissoluble de la història de Catalunya i que calia preservar i recordar. Cal remarcar que una de les primeres seccions que va tenir l'entitat va ser la de fotografia.

La suma de fets com el Concurs Regional i Comarcal de Fotografia, la

La primera postal és la vista del claustre del convent de les Caputxines, situat al carrer de Talamanca. És la única postal de la cartofília manresana que reproduïx l'interior d'aquest monument. La vista ens presenta el claustre tal com era abans de la setmana tràgica i de la guerra civil espanyola. El convent data de l'any 1638 i l'església de 1681 construïts sobre la casa on va néixer la fundadora de l'ordre religiosa la mare Àngela Margarida Prat i de Serafi (popularment coneguda com a mare Serafina)⁴. Durant els fets ocorreguts

Aquestes son les darreres postals de Manresa que es van editar amb

La postal número 2 de la sèrie ens mostra la vista general del monestir de Sant Benet de Bages com es trobava al canvi del segle XIX al XX (figura 3). El monestir de propietat privada, des de l'any 1845, com a conseqüència de la desamortització mostrava la imatge tal com havia quedat després de les ampliacions que havia sofert en els darrers segles. La darrera va ser la realitzada a mitjans del segle XVIII. La postal ens mostra la façana de ponent amb l'entrada a l'església, la torre del campanar, la torre de l'abat i la façana amb les finestres del que havia estat el refectori i la cuina al primer pis. Aquesta vista es la mateixa que el butlletí número 1 del Centre Excursionista de la Comarca de Bages del 15 de no-

vembre de 1905 va incloure en la ressenya sobre la festa pública que va celebrar l'esmentat centre en aquell monestir per celebrar la seva fundació. Aquesta celebració va ser la culminació d'aquestes festes amb la presència d'un miler de persones vingudes de Manresa i de Barcelona, socis i simpatitzants del propi Centre i del Centre Excursionista de Catalunya que havien sortit des de la Plana de l'Om al migdia del 24 d'abril amb carruatges. En el discurs pronunciat per en Leonci Soler i March, al monestir i reproduït a la ressenya, manifestava: **"...treballem tots pera que aquest Monastir, torni a la religió a l'art y a la pàtria..."**⁹. Les paraules no podien ser més eloqüents de la ideologia que representava l'orador.

També la fotografia de la postal número 6 d'aquesta mateixa sèrie que ens mostra una vista dels claustres d'aquest mateix monestir també es reproduceix en la mateixa ressenya esmentada anteriorment. Això ens indica una vegada més les estretes relacions entre el Centre Excursionista de la Comarca de Bages, el diari "El Pla de Bages", La "Lliga Regionalista", etc. que eren les institucions en que el catalanisme catòlic conservador manresà es movia i patrocinava.

Un dels tres dels monuments religiosos de la ciutat reproduïts a la sèrie de postals és la Basílica de la Seu (figura 4) amb un enfocament diferent dels captats fins aleshores. Ens mostra l'exterior de l'església des de llevant, copsant l'absis i el cargol de Sant Pere amb els edificis adossats on hi havia la sagristia abans de l'enderrocament durant la guerra civil espanyola. A la fotografia es pot observar com el campanar no té encara l'agulla neogòtica que anys després tindrà, obra d'Alexandre Soler i March. La vista de la postal és una de les millors fotografies de la Seu des d'aquest indret.

Una altra vista de la ciutat, i aleshores molt novedosa, es la postal número 5 que ens mostra el mas de la Culla i la creu de terme del mateix nom (figura 5). S'observa com el mas es trobava envoltat de camps de conreu en comparació amb la situació actual envoltat d'edificis i formant

part de la xarxa urbana de la ciutat. La creu de terme de la Culla o de Santa Clara marcava el punt d'entrada al terme de Manresa venint pel camí de Barcelona. Aquesta creu va ser erigida l'any 1413 i un any després de l'edició de la postal, el 3 de maig de 1906, va caure a terra partida en dos trossos. Les restes van ser traslladades al Museu de la Cova. Va caldre esperar fins al 2 d'agost de 1925 per a tornar a veure una nova creu de terme en aquest indret. És remarcable la figura d'un capellà habilitat amb els vestits talars que aleshores utilitzaven els clergues assegut al pedris de la creu.

No podia faltar en aquesta sèrie de postals una vista de la Cova de Sant Ignasi (figura 6) de principis del segle XX amb la resclosa del riu Cardener en primer terme i la fàbrica del "Pont Vell" que s'entreveu per l'arcada central del pont. També es pot observar com el passeig del riu encara no es trobava configurat com a tal, sinó que era un camí a la vora del riu sota les parets seques que resguardaven els marges de les poques terres de conreu que encara quedaven al marge esquerre del riu per sota del puig Cardener.

BIBLIOGRAFIA

- Bertran i Pijoan, Lluís; *Prensa de Catalunya*, Barcelona, 1931, p. 375. (AJVMP).
 – *Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca de Bages*, Manresa, Volum I, 1905-1907. (AJVMP).
 – *Butlletí mensual del Concurs y Exposició Regional de Fotografia*, Manresa, 1905. (ACMA).
 Diari *El Pla de Bages*, Manresa, 1905. (ACMA).
 Balaguer, Anna Maria; "Aproximació a la premsa manresana del segle XIX", al llibre "Miscel·lànea d'Estudis Bagencs" número 3, Manresa, 1984, p. 238. (AJVMP).
Història de la Ciutat de Manresa. 1900-1950, 3 volums, Caixa de Manresa, Manresa, 1991. (AJVMP).
 Rubí i Casals, Maria Gemma; *El caciquisme i el despertar de la societat de masses. Manresa, 1875-1901*, Centre d'Estudis del Bages, Manresa, 2005, p. 189.
 Sarret i Arbós, Joaquim; *Història religiosa de Manresa*, Manresa, 1924, p. 300. (AJVMP).

- Sarret i Arbós, Joaquim; *Les creus de pedra del terme de Manresa*, Manresa, 1913, p. 42. (AJVMP).
 Serra i Sellarès, Francesc; *Sant Benet de Bages. Època Montserratina (1593-1835)*, Farell Editors, Sant Vicenç de Castellet, 2006, p. 208.
 Torrens, Joan i Tasis, Rafael; *Història de la premsa Catalana*, Editorial Bruguera, 2 volums, Barcelona, 1966. (AJVMP).

NOTES

1. Valentí Almirall i Llozer (Barcelona 1841 – 1904). Va ser la figura més emblemàtica del ressorgiment polític català. Va iniciar la seva carrera política amb la fundació a Catalunya del "Partit Republicà Federal" com a contraposició als partits monàrquics. Amb els anys s'anà decantant per posicions més catalanistes fins el punt que l'any 1880 organitzà el "I Congrés Catalanista" i l'any 1886 publicà el llibre "Lo Catalanisme" on explicita els fonaments del moviment catalanista que desembocarà amb la creació del la "Lliga Regionalista".
2. Va aparèixer el 29 de maig de 1890 fins el 25 de desembre de 1897 i era dirigit primer per en Lluís Espinalt i Padró i després per en Oleguer Miró i Borràs.
3. Va aparèixer el 29 d'abril de 1901 fins el 11 de març de 1904 recomanant als seus lectors al acabar el nou diari de "El Pla de Bages".
4. Aleshores era normal que en el moment de les esposalles la muller prengués el nom del marit.
5. Després de la guerra civil espanyola hi havia la idea per a la construcció, en el lloc ocupat pel monestir, d'una plaça de mercat però que després fou abandonada.
6. Aquest monestir es trobava fora muralla al final de l'actual carrer d'Urgell, a l'actual plaça de Valldaura. Quan va ser deixat per les monges del Císter va ser ocupat pel monjos de Poblet de la mateixa ordre del Císter. El monestir es va enderrocar l'any 1845 al ampliar les muralles per defensar la ciutat durant les guerres carlines i en el seu lloc es va construir una capella en una de les torres del Portal d'Urgell sota l'advocació de la mateixa verge de Valldaura de l'antic monestir.
7. Aquesta norma es va promulgar amb dues circulars del desembre de 1905 i del gener de 1906 de la "Dirección General de Correos y Telegrafos" del "Ministerio de Gobernación".
8. La Unió Postal Universal (UPU) era l'organisme que regulava el correu internacional i disposava la normativa que després era integrada en l'ordenament jurídic de cada país membre.
9. Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca de Bages, número 1 del 15 de novembre de 1905, p. 10. (AJVMP).

Joan Vila-Masana i Portabella
 Col·leccionista i estudiós

L'Orquídia

TOTA CLASSE DE TEIXITS

VESTIM LA SEVA LLAR:

- Roba per a la llar
- Nòrdics-jocs de llit
- Mides especials

INSTAL·LACIÓ DE CORTINATGES:

- Estors
- Paquetos
- Panel japonès
- Enrotllables screen
- Enrotllables vegetals
- Venecianes
- Plisades
- Tot tipus de cortines convencionals

Sant Joan Bta. de la Salle, 12
08241 MANRESA

Tel. 93 872 52 22
Fax 93 872 18 74

**Vins
Caves**

Artium
Sabors i tradició

Vins de la DO Pla de Bages
Caves de la DO Cava
Celler i botiga
amb productes de la nostra terra
Exposició i Museu
- "100 anys d'història"-
Visites guiades gratuïtes

A cada ampolla Artium
hi trobareu
la passió pel bon gust
i l'excel·lència de la qualitat
d'un producte d'elaboració artesana

Celler Cooperatiu d'Artés

C. Rocafort, 44 - 08271 ARTÉS - Telf. 93 830 53 25 www.cavesartium.com
De dilluns a divendres, horari comercial. Dissabtes, diumenges i festius només matí

Postals de Manresa. Imatges per a la història

9. La ciutat a través d'un nou format: A.T.V. (I)

Joan Vila-Masana i Portabella

A la vista de la diversitat de models, formes i dissenys que les postals anaven prenent la Unió Postal Universal¹, seguint una iniciativa sorgida a la Gran Bretanya, acordà a la reunió celebrada l'any 1902 recomanar als països membres que l'anvers de les postals es reservés únicament per la vista fotogràfica o bé per la il·lustració i que el revers fos destinat al text epistolar (la salutació), a les dades del destinatari i per enganxar-hi el segell del franqueig per parts iguals separant aquests dos espais per mitjà d'una ratlla, tal com les coneixem actualment.

Aquesta recomanació va anar sent assumida per tots els països membres. Espanya no la va assumir fins tres anys després. El desembre d'aquell any 1905, el govern espanyol accepta la recomanació, que es va plasmar mitjançant dues circulars del desembre de 1905 i del gener de 1906 de la "Dirección General de Correos y Telégrafos" del "Ministerio de Gobernación". Per tant, les postals editades a partir de principis de l'any 1906 seguien ja aquesta nova norma.

Les postals de Manresa no van ser una excepció i les editades l'any 1906 ja seguiran aquesta nova tipologia. Aquest fet va produir una eclosió d'edicions de postals. De la ciutat en van editar els manresans Conrad Subirà, Lluís Roca, Miquel Esparbé i Pere Jorba, mentre que de fora

Figura 1. Vista panoràmica de la part de ponent de la ciutat editada a finals del primer semestre de 1906 per Àngel Toldrà i Viazo on es pot apreciar el carrer de les Piques i el carrer del Llop amb l'antic escorxador, l'esglésies del Carme, Sant Domènec i Sant Miquel. És la primera vegada que la vista de la ciutat en una postal s'agafava des del cim del puig de Santa Caterina. La vista és presidida per la Seu i el Pont de la passarel·la de ferro de l'estació del Nord.

en van editar Andrés Fabert, Miquel Joaritz, Àngel Toldrà. A Thiriat i les cases editores Radium, C.O., Industrial Fotogràfica i entitats com l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, etc.

Les edicions de postals realitzades en aquestes edicions ho van ser mitjançant la tècnica de la fototípia, i van aconseguir amb aquest nou format un nivell excepcional. Tan excep-

cional que mai més, ni amb la tècnica actual de l'offset, s'ha pogut igualar. El nou format on la vista fotogràfica ocupa la totalitat de l'anvers, donant-li tot el protagonisme, permet que la fotografia atregui la mirada i presenti els paisatges en el seu màxim exponent. Aquest fet va provocar que aquesta època fos l'època daurada de les postals i permetés a la gent conèixer els llocs sense sortir de casa.

Figura 2. Vista del mateix grup de postals que l'anterior, però amb la vista panoràmica de la part oriental de la ciutat que és presidida per la Cova de sant Ignasi i el Pont Vell. En aquesta part de Manresa s'hi pot observar el convent de les Saleses i la Casa de les Ànimes a la part esquerra de la postal, al Parc de la Seu. Al costat dret del Pont Vell es pot veure l'antigua fàbrica tèxtil d'Argemí, Gallifa i Cia" construïda l'any 1859 sobre l'antic edifici del molí fariner "Nou".

Figura 3. Vista de la Plaça de Valldaura l'any 1906 on s'hi poden observar dues senyores amb els seus infants a buscar aigua a la font per manca d'instal·lació d'aigua potable a moltes cases. També s'hi pot veure, al fons a la dreta, l'església neogòtica de la Verge de la Consolació que es va reconstruir després que s'urbanitzés la plaça l'any 1897, quan es va aterrar la part de les muralles d'aquell sector amb el portal d'Urgell on en una de les dues torres hi havia l'antigua capella de la Verge de la Consolació.

Un del que més va contribuir a aquesta popularització de les postals, a casa nostra, va ser el comerciant barceloní Àngel Toldrà i Viazó.

Àngel Toldrà i Viazó va néixer a Barcelona l'any 1867² i va fer estudis primaris de comerç. La seva vocació principal era el comerç i, de ben jove, invertia a borsa. Regentava una botiga al carrer de la Canuda, 41-43 on hi venia tot tipus de papers i era el representant de la famosa casa belga de papereria "Biermans" de papers especials, cromos, etc. La seva professió el va relacionar amb el món de la impressió i de la papereria, però no de la fotografia.

La seva personalitat tenia una vessant artística que el va fer amic de Modest Urgell del que tenia una bona col·lecció de pintures. També va fer que li agradessin les antiguitats i la ceràmica. De totes dues en tenia una bona col·lecció. Vivia molt a prop de l'astrònom Josep Comas i Solà³, el que va provocar que es fessin amics i s'interessés per les novetats tecnològiques de l'astronomia. Posteriorment van col·laborar plegats en la realització de fotografies meteorològiques i astronòmiques. Totes aquestes facetes de la seva personalitat van provocar que, per ampliar el negoci, volgués dedicar-se a l'edició de postals que aleshores estaven de moda a tot Europa i podien representar un bon negoci.

Com que ell no coneixia res del món de la fotografia va contractar un fotògraf professional especialitzat en la fotografia panoràmica. Va anar contractant diferents fotògrafs que treballaven al seu costat. Per fer els clixés de les postals, el mateix Àngel Toldrà, acompanyat del fotògraf, anava pels llocs i personalment escollia l'enquadrament amb l'ajuda d'un marquet per veure directament el resultat de la vista que tenia al davant.

Un dels fotògrafs que li havien recomanat era el francès Lucien Roisin. El va contractar durant tres anys de 1917 a 1920. Posteriorment es va independitzar i Lucien Roisin es va establir pel seu compte a Barcelona per dedicar-se també a l'edició de postals.

Figura 4. Postal que ens mostra l'absis de l'església gòtica de Sant Miquel abans de ser enderrocada durant la guerra civil espanyola. La Plaça de Santa Magdalena era la petita explanada que quedava al nord de l'absis al costat del carrer de Sant Miquel. El nom li venia de la imatge de la Santa Magdalena que hi havia en la fornícula de la capella de l'absis de la església esmentada, tal com es pot observar en aquesta fotografia.

El període d'edició de postals de la casa d'Àngel Toldrà va ser de 1900 fins a 1930. Va editar un gran nombre de sèries monogràfiques de postals sobre temes concrets (va editar una sèrie de postals astronòmiques), establiments, fets succeïts; i una gran sèrie general de postals de paisatge que va arribar fins a número 4577. Aquesta gran sèrie la va iniciar amb postals de la ciutat de Barcelona que van arribar fins a la número 310. Després va anar alternant diferents indrets de Catalunya. En aquesta sèrie hi havia vistes de tot Catalunya, Mallorca, Navarra i Guipúscoa. Manresa hi estava representada en tres grups de postals: un primer grup que va de la postal número 875 fins a la 887 (editades l'any 1906), un segon grup que va de la postal número 2347 fins a la 2358 (editades l'any 1908) i un tercer grup que va de la postal número 4202 fins a la 4210

(editades l'any 1913). Els dos primers grups de postals les va editar directament i el tercer grup el va editar a través d'un editor manresà. D'aquesta sèrie general en va publicar un catàleg.

Àngel Toldrà i Viazó per editar les seves postals, que moltes d'elles portaven com a peu d'edició les seves inicials (A.T.V.) utilitzava la tècnica de la fototípia en la qual va adquirir un nivell de qualitat que es pot definir com d'excel·lència, sobretot en les edicions monocromes (principalment en negre). Quan s'observa una postal editada per ell en aquesta tècnica es pot apreciar fins el detall més petit amb molta nitidesa. Aquesta excel·lent qualitat permet ampliar-les directament de la postal editada sense perdre gairebé cap detall.

Les postals que va editar sobre la ciutat de Manresa sobrepassen la cinquantena. El primer grup esmentat

Figura 5. Postal número 883 editada per Àngel Toldrà i Viazo en la que ens mostra la palanca de ferro de connexió de l'estació del Nord amb el carrer de les Piques. A sobre, la majestuosa imatge de la Basílica de la Seu quan encara no s'havia construït la nova porxada de ponent o de Sant Martí, ni la capella del Baptisteri, ni l'agulla neogòtica del campanar, obres projectades per l'arquitecte manresà Alexandre Soler i March.

anteriorment va se editat a finals del primer semestre de 1906, immediatament després que entrés en vigor a Espanya el nou format, encara que Àngel Toldrà ja havia iniciat l'edició de la sèrie general l'any anterior amb aquest nou format. Aquest primer grup està format per 13 vistes diferents de la ciutat. Com la primera part de la sèrie general, aquest primer grup de postals de Manresa, va ser editat en castellà.

Aquest primer grup de postals, amb el nou format, ens mostra una ciutat que té pes específic i que atreu la càmera del fotògraf. Comença amb dues primeres vistes generals de la ciutat des del puig de Santa Caterina, la zona de ponent i la oriental. Aquestes dues vistes, que era la primera vegada que es preniën des del puig de Santa Caterina, tenien una particularitat comú i així ho va copsar Àngel Toldrà. Les dues zones de

la ciutat tenien cada una com a referència un monument religiós i un pont (figura 1). La de la zona de ponent tenia la Seu i el Pont de la passarel·la de ferro de l'estació del Nord i la d'orient tenia La Cova de Sant Ignasi i el Pont Vell (figura 2). Aquestes dues vistes són d'una nitidesa excepcional i permet distingir tots els edificis i cases de la ciutat. En ambdues vistes es pot veure l'edifici situat al Parc de la Seu i conegut popularment com a la "Casa de les Ànimes"⁴. Aquest edifici estava situat on avui s troba un mirador sobre el riu Cardener i on, des de l'octubre de 1941, hi havia estat la creu de pedra de la "Santa Misión"⁵.

En aquestes vistes generals es poden observar tots els edificis monumentals que aleshores formaven la ciutat: les esglésies del Carme, Sant Miquel i Predicadors o Sant Domènec i el convent de les Saleses. També es

remarcable la vista del carrer de les Piques i del carrer dels Llops, on encara es trobava situat l'antic escorxador abans del seu trasllat l'any 1908 als nous edificis de la plaça Bages on actualment es troba l'escola politècnica i des d'on durant molts anys es va abastir de carn a tota la ciutat.

Després de les dues postals amb vistes generals de la ciutat, Toldrà va editar sis postals amb una cadència de dues en dues; una plaça i un pont. La primera parella era la Plaça Major i el Pont Vell, la segona era la Plaça Valldaura i el Pont de l'intercanviador ferroviari entre els catalans i el tren del Nord, i la tercera la Plaça de Santa Magdalena i novament el Pont Vell. Després venia una quarta parella, però a l'inrevés, el Pont de la passarel·la de l'estació del Nord amb la Basílica de la Seu i la Plaça de l'Om. Per acabar el grup tres postals més, dues vistes de la Cova de Sant Ignasi i una del carrer de Codinella i de les Fontetes a l'indret on actualment es troba el carrer o Via de Sant Ignasi.

En les postals de les places hi ha sempre un grup de persones. Mai les vistes són inhabitades i fredes, sinó que sempre hi pren un grup de gent que està esperant a que el fotògraf faci la fotografia. El grup de persones no està per la seva vida quotidiana sinó que està posant per al fotògraf. Com si la fotografia fos un record per a ells. Entre totes elles la més destacable és la vista de la Plaça Major, d'esquena a la Casa de la Vila, i on hi ha un nombrós grup de persones, la majoria quixalla vestida amb la típica bata que aleshores portaven els infants per no embrutar-se.

A la vista de la Plaça Valldaura (figura 3) també hi ha un grup de dues senyores amb quatre infants que han anat a buscar aigua a la font que hi havia en aquesta plaça i mentrestant estan posant per fotògraf. Encara era una novetat el fet de fer una fotografia al carrer. Per a la societat d'aquells anys encara era un fet insòlit, com també ho era tenir aigua corrent a les cases. Aquesta fotografia potser és de les més desconegudes en relació a la situació actual. La plaça

Valldaura ha canviat molt en els darrers cent anys. A la vista s'hi pot observar l'església de la Consolació, d'estil neogòtic, construïda entre el maig de 1899 i el 6 de novembre de 1900 quan es va beneir i s'hi va depositar la imatge de la verge de Valldaura. Aquesta imatge havia presidit sempre la capella de la Consolació que hi havia en una de les dues torres del portal d'Urgell de les muralles de la ciutat. Aquesta part de les muralles es van enderrocar l'any 1897 i va ser aleshores quan es va crear i urbanitzar aquesta plaça. A l'any 1940 immediatament després de la guerra civil espanyola (1936-1939) aquesta capella va canviar-se de titular i va passar de la Verge de la Consolació a la de Nostra Senyora de la Mercè. Anys després, entre el 1959 i 1960, es construï l'actual convent i església de la Mercè en el solar que ocupava l'església de la Consolació i la casa de la seva esquerra que fa cantonada amb el carrer d'Urgell.

La fotografia de la postal de la Plaça de Santa Magdalena ens mostra tres persones que estan fent la seva vida quotidiana, sense immutar-se de la presència del fotògraf. En les sèries de postals de la dècada posterior aquesta serà la tònica de les vistes fotogràfiques. Aquesta vista ofereix una imatge del l'absis de l'església gòtica de Sant Miquel abans de ser derruïda durant la guerra civil espanyola. En la part exterior de la capella s'hi pot observar la fornícula on hi havia una imatge de santa Magdalena molt venerada pels manresans. Aquesta església es trobava situada en l'actual placeta de Sant Miquel. Al fons i a la dreta de la fotografia es pot veure la cantonada del carrer de Sant Miquel amb el carrer d'en Botí. A l'esquerra de la fotografia i de la Plaça de Santa Magdalena hi havia el carrer de Sant Pere que va fins al carrer de les Bastardes.

No gaire lluny d'aquesta plaça i seguint pels carrer de Sant Pere i Clavetaires arribàvem al carrer de les Piques que ens portava cap a l'estació del Nord. Per arribar-hi calia travessar el riu Cardener, el qual es passava per una palanca de ferro construï-

Figura 6. Postal del carrer de Codinella i del torrent de Sant Ignasi o riu Mèder on es situaven les indústries tèxtils per aprofitar l'aigua com element motriu. Al fons la fàbrica de "Ca l'Areny" i a la dreta la fàbrica de "Les Fontetes". Al mig el pont de "Les Fontetes" que permetia travessar el torrent i anar fins al barri de "Les Escodines" a través del carrer de Montserrat. A l'esquerra la Casa Asols, actualment transformada en apart-hotel i, a la seva dreta, la casa on hi ha establerta la Impremta Esparbé des de l'any 1876.

da l'any 1861⁶ (figura 5). A sobre de la palanca de ferro s'alça majestuosa la Basílica de la Seu. En aquells anys encara no s'havia construït la nova porxada de ponent o de Sant Martí que es va iniciar el 5 d'agost de 1915⁷ i no va estar acabada fins el 27 d'agost de 1934. La capella del Baptisteri que en aquesta època tampoc existia es va inaugurar el 15 de maig de 1921. L'agulla neogòtica del campanar de la basílica es va començar a construir l'any 1917. L'aspecte de la Seu per la part de ponent des de l'any 1906, quan es va fer aquesta fotografia, fins a l'actualitat ha canviat força.

Per acabar aquest primer grup de postals cal fer esment de la número 885 que ens mostra el carrer de Codinella i el tram de torrent de Sant Ignasi que anava de la Plaça de Sant Ignasi fins al carrer de Galzerà Andreu. El Torrent de Sant Ignasi o riu Mèder era l'eix industrial de la ciutat. Les fàbriques tèxtils s'arregleraven una darrera l'altra al llarg del seu recorregut per la ciutat perquè utilitzaven el corrent de l'aigua com element motriu. En la postal (figura 6) es pot veure al fons la Fàbrica de Ca l'Areny construïda l'any 1790 i que

durant més d'un segle havia estat una fàbrica tèxtil però que es va tancar l'any 1898 utilitzant-se des d'aleshores la planta baixa com a farinera⁸ i la resta de l'edifici com a fàbrica de betes. El torrent de Sant Ignasi passava per sota de l'edifici de la fàbrica per aprofitar de la millor manera les seves aigües com a força motriu.

L'altra fàbrica que es pot observar en un primer pla a la dreta de la fotografia és la Fàbrica de les Fontetes. Aquesta fàbrica va entrar en funcionament el dia 1 de març de 1804 com a fàbrica tèxtil sota la propietat de la societat "Codina, Dalmau, Martí i Serrano" propietat de Martí Codina, Damià Dalmau, Andreu Martí i Pau Serrano. A sota de la fàbrica hi havia una font coneguda amb el mateix nom de "Les Fontetes" on molta gent del barri hi anava a buscar l'aigua domèstica i a rentar-hi la bugada, tot fent-hi petar la xerrada; era un lloc de reunió de les manresanes dels carrers propers.

A la vista es pot observar el carrer de Codinella que baixa seguint les corbes de nivell del terreny per arribar a poca altura del torrent. Aleshores connectava amb un camí que anava vorejant el torrent aigües amunt fins a tro-

bar el pon de "les Fontetes", tal com es pot veure en la postal, per travessar-lo i anar cap al carrer Montserrat que es trobava i encara es troba a l'altra riba del torrent. El torrent de Sant Ignasi aleshores no estava cobert i per franquejar-lo únicament hi havia quatre punts possibles que eren el pontarró de Sant Llúcia (situat a l'actual plaça de Sant Ignasi), aquest pont de "Les Fontetes", el pontarró de Sant Marc (davant de la capella del mateix nom i que unia el carrer de Mossèn Bosch amb el de Valldemadena) i el de Passeig del Riu.

La perspectiva d'aquesta part de la ciutat ha canviat bastant amb els anys i ara únicament s'hi pot distingir la casa Asols que va construir en Agustí Asols i Sagristà l'any 1789 i que recentment ha estat sotmesa a una profunda remodelació per ser transformada en un apart-hotel⁹. L'altre edifici que també és conserva actualment tal com era l'any 1906 és l'edifici on hi ha la impremta Esparbé des de l'any 1876 a la plaça Immaculada i que es pot observar al davant i a continuació de la casa Asols.

BIBLIOGRAFIA

- BOIX FELIP, Ernesto: *Catàleg de targetes postals de Barcelona*. A. T. V. Angel Toldrà Viazó, Sabadell, 2002, p. 699 (AJVMP).
- Història de la Ciutat de Manresa*. 1900 - 1950, 3 volums, Caixa de Manresa, Manresa, 1991. (AJVMP).
- Plànol de la ciutat de Manresa, A la *Geografia General de Catalunya*, A. Marin, Barcelona, 1903. (AJVMP).
- SARRET I ARBÓS, Joaquim: *Història religiosa de Manresa*, Manresa, 1924, p. 300. (AJVMP).

NOTES

1. La Unió Postal Universal (UPU) era l'organisme que regulava el correu internacional i disposava la normativa que després era integrada en l'ordenament jurídic de cada país membre.
2. Àngel Toldrà i Viazó va néixer el 17 de maig de 1867. Es va casar amb Antònia Monsó i van tenir tres fills. La família vivia al barri de Sant Gervasi. Va morir el dia 1 d'octubre de 1956 als 89 anys.
3. Vivia al carrer Saragossa, número 26 del barri de Sant Gervasi, a la part alta de Barcelona.
4. En aquest edifici s'hi guardaven els elements litúrgics de les festes religioses de la basílica de la Seu. Degut al seu mal estat

va ser cremat en unes pràctiques dels bombers el dia 3 de setembre de 1905 i després va ser enderrocat.

5. La "Santa Misión" va ser l'intent de recuperar la pràctica religiosa d'origen tridentí amb la finalitat de ser un moviment catòlic regeneracionista que es va posar en marxa després de la guerra civil espanyola per les autoritats civils i eclesiàstiques franquistes per adoctrinar a la societat espanyola i que va finalitzar amb el "Congrés Eucarístic" de Barcelona celebrat el 27 de maig de 1951.
6. Aquesta palanca o pont de ferro com se la coneixia popularment s'havia construït en substitució d'una palanca de fusta inaugurada el 3 de juliol de 1859 el mateix dia que es va inaugurar l'estació del Nord i va arribar el primer tren a la ciutat de Manresa.
7. Aquestes obres van durar fins el 15 de maig de 1921 quan es va inaugurar la capella del Baptisteri. Era l'any 1933 quan es van tornar a reiniciar les obres de la porxada i un any després, el 27 d'agost de 1934 per la Festa Major d'estiu, es va inaugurar la nova porxada de ponent tal com la coneixem actualment.
8. La fàbrica de Ca l'Areny va ser enderrocada l'any 1929 per obrir la plaça de Sant Ignasi i el carrer del mateix nom.
9. Les obres de remodelació es van iniciar l'any 2003 i es van acabar el 2006 a càrrec d'una empresa immobiliària.

Joan Vila-Masana i Portabella

Col·leccionista i estudiós

libre infantil juvenil còmics edicions de butxaca

**petit
Parcir**

Carrasco i Formiguera, 16 ☎ 08242 Manresa
Tel. 93 873 74 34 ☎ www.petitparcir.com
petitparcir@petitparcir.com

EDICIONS

SELECTES

LLIBRES PARCIR

Literatura • Idiomes • Llibre tècnic
Ciències socials • Ciències naturals
... i totes les novetats

Àngel Guimerà, 74 ■ 08241 Manresa
Tel. 93 873 38 82 ■ Fax 93 877 09 58
www.parcir.com ■ parcir@parcir.com

